משנה · אחרונים · יש סדר למשנה · סדר מועד

יש סדר למשנה על משנה פסחים

רבי ישעיה פיק ברלין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

יש סדר למשנה על משנה פסחים

רבי ישעיה פיק ברלין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/יש-סדר-למשנה-על-משנה-פסחים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 202611200317-v39 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
פרק ב 4
משנה א 4
משנה ג 4
פרק ג 5
משנה ג 5
משנה ה 5
פרק ד 6
משנה ב 6
משנה ה 6
פרק ה 8
משנה א 8
משנה ג 8
משנה ד 8
משנה ה 10
פרק ו 10
משנה ב 10
משנה ה 13
פרק ז 13
משנה ח 13
פרק ח 14
משנה ח 14
פרק ט 14
משנה א 14
משנה ג 15
משנה ה 16
משנה ו 16

פרק א

משנה א

ולמה אמרו כו' ע"ש. במשב"ג ובמה אמרו:

הר"ב ד"ה **לאור** הנר וכו' דכתיב נר אלקים נשמת אדם כלומר כו' ע"ש. דע דגם בסוגיא דף ז' ע"ב הועתק פסוק זה כמה פעמים נר אלקים וגו' אבל מצוה להודיע כי שגגות המדפיסים הוא וצ"ל נר' ד' כי כך נמצא במשלי כ' נר ד' ע"ש [בשם העצם ב"ה] גם ברש"י שבת ל' ע"ב ד"ה קרוי' נר [וכתיב] נר אלקים נשמת אדם וצריך תיקון. גם עוד ברש"י מ"ק כ"ה. ד"ה לס"ת וכו' נר אלקים וגו':

פרק ב

משנה א

הר"ב ד"ה **ר' יהודה** אומר וכו'. דיליף מנותר וכו' ורבנן לא ילפי דחלב של שור הנסקל יוכיח וכו' ע"ש. הרואה בסוגיא כ"ז ע"ב כ"ח ע"א יראה דהך פרוקא לא סלקי למסקנא כלל למאי דחזר ר"י בעצמו ודן דין אחר נותר בבל תותירו וכו' [וכ"כ הר"ב פ"ז דהמורה מ"ה ד"ה חמץ בפסח מתני' ר' יהודה היא דאמר נותר בבל תותירו וחמץ בבל תותירו] ורבנן הוצרכו להשיבו ע"ז אשם תלוי יוכיח וכו' וכתבו התוס' תימה לרשב"א דלרבנן עצמן דס"ל דאשם תלוי בשריפה אמאי לא ילפי חמץ מנותר ואומר ר"י דמשמע להו הנותר בשריפה ולא כל שאר איסורין שבתורה בשריפה ואפילו חמץ ע"כ. ובכן בזה שכתב הר"ב לא הועיל דהא ר' יהודה עצמו חזר מזה וגם לרבנן הוו סבירא דחמץ בשריפה מכח הדין אחר שאמר ר' יהודה לולי קרא דהנותר דממעט שאר איסורין. והיה ראוי להר"ב לפרש העיקר ולפטור את הטפל וצ"ע: עוד יש לדקדק דלא כתב הר"ב דאין הלכה כר' יהודה כדרכו בשאר מקומות במקום דחכמים פליגי עליה דהיחיד וכה"ג לכתוב הלכה כדברי מי ומה זו סמיכה לסמוך על מ"ש [הר"ב] סוף תמורה דאין הלכה כר"י. ובפירוש הרמב"ם במשנה דהכא כתב ואין הלכה כר"י:

משנה ג

תוי"ט ד"ה **רשב"ג** כו'. וגם מכאן ראיה וכו' דאי כללא הוא למה לו להרמב"ם לכתוב שאינו חולק כו' ע"ש. קצת איכא למידחי ולומר דהרמב"ם כתב הכי לא לומר מילתא טפי אפי' לגירסת ספרים אחרים במשנה דלא גרסי רשב"ג אלא רבן גמליאל אומר כל שאין וכו' אפ"ה הלכה כך היא משום שהוא מפרש. והוי יודע דזה דאמרינן שבא לפרש לכאורה מוכרח הכי מסוגיא דלעיל ח. דאמר אי נפל למה לי בדיקה והתנן חמץ שנפלה

עליו מפולת הרי הוא כמבוער ומשני הש"ס התם שאין הכלב יכול לחפש אחריו. הרי בהחלט דזה אומר כל שאין וכו' מפרש הוא וכן פירש"י בזה"ל הכי מפרש לה ר' שמעון ב' וכו' ע"ש. [ובענין הלכה כרשב"ג במשנתינו הארכתי בס"ד במקום אחר]:

פרק ג

משנה ג

ר' יהודה ב"ב אומר כו' ע"ש. במשב"ג ליתא ר' יהודה אלא בן בתירה אומר. ובגוף הילכתא דהנך תנאים [כיצד מפרישין חלה וגו']. ששאלתי קושיא נפלאה וישוב קצת עמ"ש בס"ד פ"ב דחלה מ"ז בחיבורי יסל"מ:

משנה ה

תוי"ט ד"ה **צופים** וכו'. והתוספתא שהביאו דתניא איזה צופים הרואה ואינו מפסיק וכו' לא באה אלא לפרש מה שאמרתי דצופים דמתני' שם כולל הוא לכל הצדדין כו' ע"ש. בברכות ס"א ע"ב אפיסקא לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח שהוא מכוין כנגד בית קדשי קדשים אמר ר"י אמר רב וכו'. איתמר נמי אמר ר' אבא ברי' דר"ח בר אבא הכי אמר ר' יוחנן לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים וברואה ובשאין גדר. וז"ל רש"י מן הצופים מקום שיכולים לראות משם הר הבית ומשם והלאה אין יכולין לראותו וברואה שיכול לראות משם פרט אם מקום נמוך הוא. ובשאין גדר מפסיק בינו להר הבית. ע"כ המדקדק היטב לראות דלא כתב רש"י בברכות כמ"ש במשנה דפסחים דהכא מ"ט ע"א דהא אם עבר צופים שם כפר שיכול לראות בית המקדש משם ע"כ. דלפי' זה שהוא שם כפר נודע דמשם רואין בית המקדש א"כ יקשה למאי הילכתא השמיע ר' יוחנן בעל המאמר וברואה ובפירושו פרט אם הוא נמוך הלא כבר ידעינן זה מאשר שם שמות בארץ ושמא דכפר צופים גרם לידע דמשם רואין. לכן השכיל רש"י לפרש מן הצופים מקום שיכולין לראות משם וכו' ואין זה לא עיר לא כרך ולא כפר אלא ענין מקום כנזכר בכמה מקומות [בראשית י"ג י"ד שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה וגו' שם. ושם י"ט כ"ז וישכם אל המקום אשר עמד שם את פני ה' וכן הרבה כיוצא בו] וכן בלשון חכמים מה מקום לתפלה זו. המעביר ממקום למקום וכיוצא בו לאין מספר. העומד שם הרואה [או פעולה אחרת] נקרא מקום והנה אותו דוכתא שיכולים לראות משם ה"א אפי' כשהוא מקום נמוך. הואיל ואם לא היה נמוך היה יכול לראותו. ומרחק אחד לשניהם יהיו דינן שוין. להכי הוכרח ר' יוחנן להתנות ולומר וברואה פרט למקום נמוך. ודע דבערך צף א' כתב הערוך צופים מקום שהיה על שערי ירושלים ושמה היה בו מקום לצופים עוד

הביא התוספתא בלשון זה איזהו צופה הרואה ואינו מפסיק. וכבר כתבתי דברים של טעם בביאורי התוספתא בס"ד ומשם בארה. לפני בעל הקורא:

פרק ד

משנה ב

ר' יהודה אומר אומרים לו וכו' ע"ש. במשב"ג ובירושלמי ליתא מילת אומרים לו אלא ר' יהודה אומר צא והביא לך וכו':

משנה ה

הר"ב **ובית הילל** מתירים מידי דהוי אתענית שהיום אסור באכילה והלילה מותר כו' ע"ש. גם לענין מלאכה בתענית מצינו דבשלש תעניות וכן בשבע תעניות אחרונות אסורין במלאכה ביום ובלילה מותר כמבואר במשנה ו' פ"א דתענית ובגמ' י"ב: וכן בטוש"ע א"ח סי' תקע"ה ס"ג עברו אלו ולא נענו ב"ד גוזרין עוד ג' תעניות וכו' ובאלו מפסיקין מלאכול מבע"י ואסורים בהם בעשיית מלאכה ביום אבל לא בלילה וכו' עברו אלו ב"ד גוזרין עוד שבע תעניות וכו' וכל מה שאסור בשלשה שלפני אלו אסור אף באלו וכו' ולפ"ז במה שהערה התוי"ט דלכאורה סברא דב"ש עדיפי דילפי איסור מלאכה מאיסור מלאכה וכו' ע"ש. שפיר נוכל לומר דגם ב"ה סברו דילפינן איסור מלאכה מאיסור מלאכה דתענית על הגשמים כדאמרן. מיהו ודאי הא דכתב הר"ב מידי דהוי אתענית שהיום אסור באכילה והלילה מותר נקט תענית דשכיחי ונהוגים תמידים כגון בה"ב שאחר פסח וסוכות וי"ז בתמוז וי' טבת וכן לכל תענית שהיחיד מקבל עליו וכדומה. ויליף מידי דשכיח ממידי דשכיח. מה שא"כ תעניות על הגשמים מידי דלאו שכיח הוא. ולפיכך ע"פ מדותיו של הר"ב שפיר הערה התוי"ט לכאורה סברא דב"ש עדיפא וכו'. ואי קשיא לי הא קשיא לי בהטעם שנתן הר"ב דב"ה מדמי לתענית דהלילה מותר. והרי כתב הר"ב ריש מ"ה פ"א דתענית ד"ה אוכלים ושותים. מותר להם לאכול ולשתות כל ליל התענית עד שיעלה עמוד השחר וכו'. וכן קי"ל כראב"י שם בפסחים ב' ע"ב וכרבי בתענית י"ב ע"ב עד מתי אוכל ושותה [בלילה כשמתענה למחר בכל תענית שהוא אוכל משתחשך ואפילו בתענית יחיד קא מיירי. רש"י] עד שיעלה עמוד השחר דברי רבי וכן פסק הטוש"ע סי' תקס"ד. וא"כ אם לתענית מדמינן למה התירו ב"ה עד הנץ החמה. הלא מעמוד השחר ה"ל לאסור. מיהו למאי דמסיק הש"ס פסחים ב' ע"ב דהא דקאמר ר' אליעזר בן יעקב דארבעה עשר אסור בעשיית מלאכה משעת האור שפרושו עמוד השחר [וס"ל לראב"י דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר הזה כמבואר שם בתוס' דהא ראב"י וכו'. ועיין מהר"מ דבין

לס"ד ובין למסקנא סבר ר"א ב"י דלא נחלקו אלא דמותר עד שיעלה עמוד השחר] וא"כ טעמו של הרב לשיטת ראב"י עולה כהוגן. היוצא מזה מ"ש הרמב"ם פ"ח מהל' יו"ט דין י"ח מהנץ החמה עד חצי היום תלוי במנהג וכו'. איכא למידק לפי שהסכימו רוב הפוסקים דהילכתא כראב"י בכל מקום אפילו בברייתא [והארכתי בס"ד במקום אחר] וא"כ משעת האור דהיינו משיעלה עמוד השחר תלוי במנהג וצ"ע. ודע דבטור וש"ע סי' תס"ח סעיף ג' כתבו קודם חצות וכו' ומקום שנהגו שלא לעשות אין עושין. ולא כתבו כלל אימתי מתחיל אי מהנץ החמה או מעמוד השחר. וראיתי שהמג"א סק"ה כתב ובלילה מותר עד הנץ החמה גמ'. ועיין תוס' דף ב' ע"ב. ואולי כיון במה שמסיים לעיין בתוס' אל מה שכתבתי דלפמ"ש תוס' דף ב' ע"ב דס"ל לראב"י דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה [כמו שכתבתי לעיל] א"כ בלילה מותר רק עד עמוד השחר: ויש לבא בזה על העיון לדינא שכתב הרמב"ם בפ"א מהל' תענית דין ח' כל תענית שאוכלין בה בלילה בין ציבור בין יחיד הרי זה אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר וכתב הה"מ פ"ק דתענית ת"ר עד מתי אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר דברי רבי ר"א בר"ש אומר עד קרות הגבר וקי"ל כרבי מחבירו ע"כ. וכ"כ ההג"מ דהלכה כר' מחבירו וכן פסק רב אלפסי ושאר רבותינו דבין ציבור ובין יחיד אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר. ע"כ. וצ"ע שהרי בפסחים איפליגו בתענית ציבור ראב"י אומר דאוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר ר' שמעון אומר עד קרות הגבר. ובפ"ב מהלכות בית הבחירה דין י"ח בפגימת המזבח דאיפליגו בה ר"א בן יעקב אומר כזית ור' שמעון אומר טפח דפסק הרמב"ם טפח כר' שמעון וכתב הכ"מ משום דר' שמעון מארי דגמ' הוא טפי מראב"י ואע"ג דקי"ל משנת ראב"י קב ונקי אפשר דה"מ במשנה אבל לא בברייתא. ע"כ. וכבר קי"ל הלכה כרבי מחבירו אבל לא מחביריו וגם נודע דרבי תלמידו של ר"ש. וניהו בתענית יחיד אפשר לצדד ליישב אבל בתענית ציבור ה"ל ליפסוק כר' שמעון עד קרות הגבר [ובפרט דטוב לומר דרבי ור"א בר"ש הנזכרים בתענית י"ב ע"א לא יחלוקו במאי דכבר איפליגו בה הדור שלפניהם ראב"י ור"ש בפסחים. אלא בפסחים איפליגו ראב"י ור"ש בתענית ציבור בלחוד כמבואר להדיא דתניא בתענית ציבור עד מתי אוכל ושותה וכו' אבל במסכת תענית מחלוקת רבי וראב"ש בתענית יחיד וחדא מאידך לא ילפינן. דבתענית ציבור משום דחמירא נוכל לומר דמחמרי' מקרות הגבר וגם נוכל לומר איפכא דבתענית יחיד משום דקיל להו לאינשי החמירו חכמים טפי והאריכות בזה אך למותר. ודע עוד דהרב המגיד וגם הב"י בסי' תקס"ד לא זכרו אלא הסוגיא דתענית י"ב ע"א והעלימו עיניהם מסוגיא דפסחים ב' ע"ב לגמרי גם בענין משנת ראב"י הארכתי בס"ד במקום אחר]:

פרק ה

משנה א

מ"א ד"ה **חל** להיות בערב שבת וכו'. ששוהין שעה אחת בעשייתו כו' ע"ש. איכא למידק הא דנטר ושהה עד הכא ולא פירש הכי לעיל בתחלת המשנה נשחט בח' ומחצה וקרב בתשעה ומחצה. ורש"י עשה על נכון בפירושו. דכתב הך טעמא אירשא ד"ה וקרב בתשעה ומחצה. ולא ידעתי למה החריש התוספות יום טוב בהא והרי לקמן לא נשא פנים והקשה על דרך זה במשנה ד' דבור המתחיל חייב וכו' אבל ברישא לא פירש כן וכו':

משנה ג

תוי"ט **שחטו** וכו'. ועמ"ש ריש' דסוטה ופרק שני דיבמות משנה ה' כו' ע"ש כצ"ל. ועמ"ש התוספות יום טוב במקומות הנזכרים תמצא דברים מתוקים בענין דרשינן טעמא דקרא:

משנה ד

תוי"ט ד"ה **על החמץ כו'**. ומ"ש הר"ב דאין הזבח נפסל. בירושלמי מפרש דזבח קרייה רחמנא כ"מ פ"א מהל' קרבן פסח כו' ע"ש. זה לשון תוס' ס"ג ע"א השוחט פסח על החמץ עובר בלא תעשה אומר ריב"א דהפסח כשר דהא לא שנה עליו הכתוב לעכב ובתוספתא דמכילתא תניא בהדיא פרק [ג' צ"ל] ד' דהשוחט את הפסח על חמץ בי"ד עובר בל"ת והפסח עצמו כשר ויוצא בו י"ח בפסח ע"כ. ולכאורה קשה מה שהעיד ריב"א דלא שנה עליו הכתוב והרי תרי קראי יש הראשון שמות כ"ג פי"ח לא תזבח דם זבחי [כתב רש"י לא תזבח על חמץ וגו' לא תשחט את הפסח בי"ד בניסן עד שתבער החמץ] השני הוא שמות ל"ד פכ"ה לא תשחט על חמץ דם זבחי [וכבר הארכתי בס"ד ליתן טעם על הסוגיא דפסחים ה' ע"א ס"ג ע"ב וצ"ה ע"ב דנקט הש"ס קרא המאוחר לא תשחט ולא גבה מן המוקדם לא תזבח. כי פירושן של זביחה ושחיטה אחת היא וכמ"ש רש"י שזכרתי למעלה על לא תזבח וגו' לא תשחט וגו'. והרוצה לעמוד עליהן יעיין במיני תרגימא ואת אשר כתבתי ג"כ על הר"ב בעל תולדות אהרן] ולפום רהיטא אמרתי להצדיק דברי ריב"א שכתב זה לדעת ר' שמעון דדריש לקמן ס"ד ע"ב דכתיב זבחי זבחי תרי זימנא קרי בי' זבח זבחיי למאי הילכתא פלגינהו רחמנא ולא כתיב זבחיי [בחד קרא] למימר בזמן דאיכא זבח וכו' ע"ש. ובפירש"י היוצא משם דבהכרח צריכי תרי קראי. ולפי מה שפירש רש"י והר"ב בסיגנון אחד במשנה דהכא ר' שמעון אומר הפסח בי"ד לשמו חייב. משום לא תשחט על חמץ דפסח כשר הוא ושחיטה ראויה היא וכו' הרי דרש

ר"ש בהחלט בפסח כשר וטעמו עמו דלשיטתו לא שנה עליו הכתוב לעכב וס"ל לריב"א מדקאמר ת"ק השוחט את הפסח על החמץ עובר בלא תעשה ולא קתני הרי זה פסול [וז"ל הכ"מ פ"א מהל' ק"פ הלכה ה' אהא דכ' הרמב"ם השוחט את הפסח בזמנו והיה לו כזית חמץ ברשותו לוקה שנאמר לא תזבח על חמץ דם זבחי שלא יזבח הפסח והחמץ קיים וכו' והפסח כשר. כתב הכ"מ ומ"ש והפסח כשר הכי משמע מדקתני [במשנה] ה"ז עובר בלא תעשה ולא קתני ה"ז פסול והכי אי' בתוספתא ובירושלמי מפרש דזבחי קרייה ע"כ דס"ל כר"ש דהפסח כשר ולפיכך שפיר פירש דלא שנה עליו הכתוב לעכב. שוב ראיתי ששאלתי הראשונים שאלה ראשונה היא שכבר עמד עליו הגאון מהרש"א בזה"ל אומר ריב"א דהפסח כשר דהא לא שנה עליו כו'. לכאורה הא שינה עליו הכתוב לא תזבח על חמץ גו' וכתיב לא תשחט על חמץ וגו' וי"ל דבכה"ג לית לן למימר דשינה עליו הכתוב לעכב אלא דשינה עליו לעבור בשני לאוין ולא אמרינן דשינה הכתוב לעכב אלא בכה"ג דלעיל במכסת תכוסו וכן כל הנהו דפ"ק דזבחים דליכא למימר בהו לטפויי לאוי ודו"ק עכ"ל המהרש"א. וכוונתו נעלמה מדעתי הקלושה. דהא בפסחים כ"ד ע"ב מסיק הש"ס דכל היכי דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן בלאו יתירה ע"ש בהסוגיא ותראה דעדיפא טפי לומר ולדרוש אפילו להוציא ממשמעות באם אינו ענין לגופיה תנהו ענין לכל אסורין שבתורה ואם אינו ענין לאכילה תנהו ענין להנאה כמבואר שם בסוגיא ואעפ"כ מסיק דדרשינן ולא מוקמינן בלאו יתירה על אחת כמה וכמה וק"ו בן בנו של ק"ו דעדיפא לומר דשינה עליו הכתוב לעכב ולא מוקמינן בלאו יתירה [ושבש לומר משום דשינה הכתוב דפעם כתיב לא תזבח ושינה מלשון זה וכתב ולא תשחט. האומר זה לא הביט עינו בתחילת אותו סוגיא כ"ד ע"א שאין ת"ל לא יאכל וכו' דהא נפקא ליה ממעשר דאמרה תורה לא בערתי וכו'] ובכן חידוש הוא שחדשה. והגאון מהרש"א. ולהולמו קשה. ואמרתי אל אישי הראשון אשובה. בכוונת דברי ריב"א. אמנם אי קשיא לי הא קשיא לי על דבר אשר העלים עיניו מהירושלמי דדריש דכשר דזבחי קריה רחמנא. וכ"כ תו' בתמורה ד' ע"ב ד"ה רבא אמר לא מהני מידי קשה א"כ שוחט פסח על חמץ לפסול ויש לומר דבירושלמי יש קרא להכשיר ע"כ. ומדבריהם אלו צ"ע לפי' ריב"א שכתב דכשר מטעם דלא שנה עליו הכתוב לעכב. עכ"פ יהיה פסול מטעמא אי עביד לא מהני ואף אם רצונו לומר ע"פ הלחץ זו הדחק דריב"א פסק כאביי דאי עביד מהני והילכך כתב לדינא הואיל דלא שנה עליו הכתוב הפסח כשר אבל מ"מ יהיה תמוה דתיובתא לרבא מברייתא דתוספתא דתניא להדיא הפסח כשר [וכבר הארכתי בחדושי לדעת הרמב"ם באיזה מקומות. דס"ל כאביי ומבואר הוא בכתובים] ועוד דע"כ יהיה

בזה לפום קושיא דמלתא נפקותא רבתא בין אביי לרבא גבי השוחט פסח על חמץ אם הפסח כשר או פסול ובמסקנא דסוגיא דתמורה ו' ע"א וכן ו' ע"ב דחיק הש"ס למצוא דבר דפליגי בה אביי ורבא. ועדיפא ה"ל לומר דפליגי בדינא דריב"א. אכן להילפותא של הירושלמי שכתבו התוס' בתמורה. והכ"מ והתוי"ט יש לכל הקושיות תשובה:

תוי"ט ד"ה **חייב וכו'**. **וכ"כ רש"י אבל ברישא לא פי' וכו' דכל שבעה כתיב גבי לא יראה כו'** ע"ש. אמנם על רש"י בפירושו ס"ג שכתב ד"ה חייב [בלשון שכתב הרב שזכרו התוי"ט] וכו' משום לא תשחט בהדי לאו דלא יראה. נשאר קשה דלא פי' כך אריש כמו שהקשה התוי"ט על שיטת רש"י שכתב לעיל ד' ע"א ד"ה בין לר"מ וכו' חמץ אינו אסור מן התורה בבל יראה ובאכילה אלא משש שעות וכו'. משמע מלשונו להדיא דאחר שש שעות מיהת עובר וכמו שהבין הראב"ד מתוך דברי הרמב"ם בפ"ג מהל' חמץ ומצה דין ח'. וכ"כ רש"י להדיא ב"ק כ"ט ע"ב ד"ה משש שעות ולמעלה וכו' ע"ש]. ואין מקום לתרוצו של התוי"ט וקצ"ע:

משנה ה

העזרה. מן העזרה בצרות כלומר ששם מתפללין לאל ושומען ועוזרן בשביל כן נקרא עזרה. ערוך. ועי' תוי"ט תמיד פ"ב מ"ו ד"ה עזרת ישראל כתב ראב"י מצאתי נקוד עזרת העי"ן בסגול וכן נראה דשם דבר הוא וכו' ע"ש:

תוי"ט ד"ה **והוציאו אימורין**. פי' הר"ב חלבים ונקרא אימורין וכו' ע"ש בערוך ערך מר ב' כתב למה נקראו החלבים אימורים שהן מורים ואדונים על כל האברים ועולים על גבי המזבח לחלק לאדון העולם:

פרק ו

משנה ב

הזאה תוכיח וכו' והזאה שבות היא דמחזי' כמאן דתקן גברא כו' ע"ש. וכן לשון רש"י ס"ה ע"ב ד"ה הזאה שבות היא דמאי מלאכה היא אלא מתחזי כמתקן גברא ע"כ. ובחדושי כתבתי ישוב נכון מאי דלכאורה צ"ע דרש"י והר"ב כתבו טעמא שלא נזכר כלל בגמ' דהכא אלא בסוגיא ס"ט ע"א ביאר הש"ס טעמא שמא יעבירנו ד"א בר"ה ע"ש [ומ"ש תוס' ד"ה שמא יעבירם וכו' כתבתי יסל"מ קידושין דצע"ג ע"ש] ואחת מהנה אזכיר פה די"ל דהר"ב לשיטתיה אזיל דגם בביצה מ"ב פ"ב גבי טבילת כלים כתב דמחזי כמתקן והיינו כטעמא דרבא שהוא בתרא דאמר ביצה י"ח ע"א הטעם מפני שנראה כמתקן. וכ"כ הרמב"ם ע"ש בתוי"ט. וכן נראה מסתמא דתלמודא דסיים בר"ה ובסוכה ובמגילה

היינו טעמא וכו' ולא הזכיר אלא לולב ושופר ומגילה ולא זכר גם טבילת כלים והזאה אלא ברור דבט"כ סתמא דתלמודא כרבא משום דמחזי כמתקן. וא"כ מוכרח דגם בהזאה אמרינן הכי ונשמע מעצמו דבזה מתוקן גם לשון רש"י:

והענין שמא יעבירנו ד"א בר"ה דאתי לידן אימא בה מילתא מה שהוגד לי שאלת חכם הרב הגאון בעל המחבר נזירות שמשון דהקשה דהחשש שמא יעבירנו וכו' היינו שישכח שהוא שבת וא"כ למה גזרו בשביל זה לבטל מצות שופר ולולב ודומה כשחל בשבת הלא גם אם ישכח ויעבירם פטור הוא כדתנן בסוכה פ"ג [דף מ"א ע"ב] יו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת ושכח והוציא את הלולב לר"ה פטור מפני שהוציא ברשות ואיהו הרב החסיד הנ"ל קמשכל הקודש בהוצאה מרה"י לרה"ר גופה לא יטעה שום אדם שמותר שמפורש בקרא כדאיתא שבת צ"ו ע"ב ע"ש ובהוריות ד' [הוצאה הא כתיבא לא תוציא משא מבתיכם ונדפס בצידו נ"א אל יצא איש ממקומו וכתבתי בתכ"ש לעיין בתוס' עירובין י"ד ע"ב ד"ה לאו שניתן וכו' דמשמע בכל דוכתי דהוצאה כתיב ביה בשבת וכו' ולא מצינו לשון הוצאה בשבת אלא מהאי קרא דאל יצא איש ממקומו ובפ"ק דהוריות יש ספרים דגרסי בהדיא והא הוצאה כתיב אל יצא איש ממקומו] אבל בהעברה ד"א בר"ה גמ' גמירי לה טעו בה אינשי דמדרבנן היא ובמקום מצוה לא גזרו [ולפיכך בטלו חכמים לגמרי] והביא ראיה דלאו כ"ע בקי בהל' למ"ס מערבה שתקנו ליטלה בשבת לפרסומי מילתא שהיא הלמ"ס. ע"כ. ואמרתי מתוך שהותרה הוצע"ה לצורך ביאור קושיא שהקשה הגאון הנ"ל ותירוצו. אשתעשע תחלה בדבריו הא דלא השיב לעצמו ממקום שבא בסוגיא דסוכה מ"ב ע"א דאסיק [על דברי ר' יוסי דבשכח והוציא את הלולב לר"ה דפטור] לא שנו [דפטור. רש"י] אלא שלא יצא בו [י"ח נטילה קודם שהוציא דהשתא טרוד במצוה וטעה בדבר מצוה. רש"י] אבל יצא בו [קודם שהוציא תו לא טעה בדבר מצוה הוא ולא טרוד מהשתא במצוה לעשותה רש"י] חייב. ופריך הא מדאגביה נפיק בי' [ה"ד לא יצא בו הא לא הוציאו אא"כ הגביהו ומדאגביה נפק ביה י"ח לקיחה וקתני פטור. רש"י] אמר אביי כשהפכו רבא אמר כגון שהוציא בכלי. מצינו למדין דשפיר י"ל גבי לולב דגזרו חכמים [בדבר ההוה ושכיח ברוב] כשלא הפכו וכשלא הוציאו בכלי וכבר נפק מדאגביה ויהיה חייב חטאת כשיוציאו או כשיעבירנו ד"א בר"ה. ברם משום דגבי שופר ודומה לו דליכא למימר הכי. לפיכך הוכרח הר"ב החסיד לכל מה שאמר. איברא חזינא לכמה מפרשי' ותוס' סוכה מ"ג ע"א וכן בתוס' ר"ה כ"ט ע"ב ותוס' מגילה ד' ע"ב ותוס' ביצה י"ח ע"א דדחקו אנפשייהו לפרש הא דקאמר ויעבירנה ד"א בר"ה ולא קאמר ויוציאנה מר"ה לרה"י ע"ש. ולפי תירוצו של הר"ב הנ"ל

אין מקום לקושיותיהם. אלא ברור דרש"י ותוס' לא שמיע להו כלומר לא סבירא להו האי פרוקא דדבר קשה לאמר [דמשום מי שאינו בן תורה ואינו יודע דמעביר ד"א היא מצד הלמ"ס אלא יסבור שהיא מדרבנן ויבא להתיר במקום מצוה לפיכך בטלו ועקרו חכמים מצות שופר ולולב לגמרי כשחל בשבת] דהא ודאי כשם ששומעין כל העם את הנשמע מפי חכמים דשופר ולולב נדחין בשבת כך ישמעו את אשר חכמים יגידו דאסור להעביר ד"א ברה"ר [מדין דאורייתא מצד הלמ"ס] אפילו שופר ולולב ומעתה יהיו נזהרין וכל העם ישמעו ויראו. ולמה עקרוה חכמים מצות לולב ושופר [דהא דאורייתא] לגמרי עדיפא הוי להו לקיים שניהם. ולכך ברירו להו לרש"י ותוס' דלאו מהאי טעמא שכתב הרב נגעו בה אלא קים להו לחכמים מתוך טרדה דמצוה בחול ונשכח ממנו לגמרי שהוא שבת. לפיכך העמידו שלא יטול כלל ולא יהיה טרוד באותו מצוה. והדבר הזה מבואר מאליו. ואין צריך להאריך בזה. אמנם בעיקר הקושיא שהקשה הרב לכאורה י"ל אף דאמר ר' יוסי ושכח והוציאו פטור היינו שאינו חייב חטאת אבל עכ"פ איסורא מיהו עביד מדאורייתא. וכן משמע מלשון הרמב"ם פ"ב מהל' שגגות דין יו"ד שהעתיק לשון ר' יוסי וכתב הכ"מ דבפסחים דף ע"א ע"ב משמע דר' יהושע ס"ל כוותיה וכו'. והנה במשנה דפסחים ע"א ע"ב ז"ל רש"י ד"ה ור' יהושע פוטר דקסבר טעה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור מחיוב חטאת שבה וכו' הרי בדקדוק לשון רש"י יורה דאיסור דאורייתא עכ"פ עבר. והנה מסוגיא יבמות פ"ט ע"ב צ' ע"א צ"א מוכח דבשב ואל תעשה יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה ואזכיר אחת מהנה דשם ביבמות צ' ע"ב אמר ליה בעי לאותבך וכו' ואזמל [גבי מילה אמור רבנן אין מעבירין אותו דרך גנות וקרפיפות והוצאה דידהו הוא מדרבנן ומיעקרא מילה בזמנה רש"י] ושופר ולולב השתא דשנית לן שב ואל תעשה לא מיעקר הוא כולהו נמי שב וא"ת נינהו. והן הן דברי רבה בסוגיא דשב ואל תעשה לא מיעקר הוא [והלכה כמותו] וא"כ שפיר קאמר רבה גזירה שמא יעבירנו ד"א ברה"ר. וידעתי לפמ"ש תוס' במגילה ד' ע"ב ועוד י"ל דלהכי לא נקט מרה"י לרה"ר לפי שאין שם חיוב חטאת וכו' יש לדקדק ולגמגם קצת על מה שאמרתי. אמנם דע כי בשאר מקומות בר"ה ובסוכה ובביצה לא כתבו תוס' הכי וכן הר"ן ריש פ"ו דר"ה לא כתב אלא הטעם דלא נקט שמא יוציא מרה"י לרה"ר משום דהתם אי' ליה היכירא טפי עכ"ל ומה גם שיש לתקן דברי אפילו לפמ"ש תוס' במגילה. ויהיה הדברים ברורים כשמלה. ומתוך הדברים לא אכסה מה שכתבתי לדקדק במה דאמר בכל המקומות שזכרתי הכל חייבים וכו'. ואין בזה תכלית המכוין. אלא העיקר שהצורך בו לאמר אין הכל בקיאין. ויתיישב לפמ"ש הר"ן ריש פ"ג דר"ה וא"ת מ"ש מילה דשרי בשבת ולא גזרינן שמא יעביר תינוק

או אזמל בר"ה י"ל דהני שאני לפי שהכל טרודים בהם ולא מדכר חד מחבריה משא"כ במילה ואע"ג דגזרינן בהזאת טמא מת שחל שביעי שלו בערב הפסח שחל להיות בשבת כדאיתא בפסחים ס"ט ע"א התם היינו טעמא דנהי שאין הכל טרודים בהזאה הרי כולם טרודים בפסחיהם ולא מדכרו ליה ע"כ. ולכך כשרצה לומר אין הכל בקיאין גזירה שמא יעבירנו וכו' [וקשה מ"ש מילה דלא גזרו] הוכרח להקדים הכל חייבין וכו' כלומר וכולם טרודין [וכתי' הר"ן] אבל לפמ"ש תוס' במגילה ד' ע"ב דמילה בשבת אין לדחות דהא חמירא שכן נכרתו עלי' י"ג בריתות וגם אין אדם מל אלא א"כ הוי בקי דסכנה יש בדבר ע"כ [ואולי מאנו תוס' לפרש כמ"ש הר"ן דקשיא להו בטבילת כלים דאסור קאמר רבה נמי האי טעמא שמא יעבירנו וכו' והלא אין הכל טרודים כי אם האי גברא בעל הכלי שנטמא ואפ"ה לא אמרינן דחד מדכר לחבריה ומ"ש גבי מילה. ודבר זה צ"ע על הר"ן] נשאר הקושיא במקומה. דמאי צריך בהן הקדמה. ובחדושי בס"ד נתתי לשבח טעמא:

משנה ה

הר"ב ד"ה **ר"מ אומר וכו' והלכה כר' יהושע ואין הלכה כר"מ כו'** ע"ש. לכאורה איכא למידק אשר כפל דבריו. והיה די לומר הלכה כרבי יהושע. וכ"כ בפי' הרמב"ם והלכה כר"י ע"כ. ויש ליישב קצת:

פרק ז

משנה ח

הר"ב ד"ה **לפני הבירה. כל המקדש כולו קרי בירה כו'** ע"ש. וכן לשון רש"י הנה ביומא ב' ע"א וזבחים ק"ד ע"ב איתא מאי בירה א"ר יוחנן מקום היה בהר הבית ובירה שמו ור"ל אמר כל המקדש כולו קרי בירה. מלבד דאיכא למידק דפי' כר"ל ולא כר' יוחנן יש לדקדק עוד דלא העירו כלום לעיל פ"ג מ"ח דף מ"ט. דתנן חוזר ושרפו לפני הבירה וכזה יש להתבונן בדרכי הש"ס דלא שאל מאי בירה עד הגיע לשחיטת קדשים ק"ד ע"ב אהא דתנן במשנה ואם אינן נשרפין כמצותן נשרפין בבית הבירה וכו' מאי בירה א"ר יוחנן וכו' ור"ל אמר כל המקדש וכו' [ודע דמה דאיתא ביומא ב'. אמר ר' יוחנן וכו' ר"ל אמר וכו' אינם מדברי ר"י ור"ל בעצמן אלא מסדרי הש"ס מייתי הכא ביומא לפרש על המשנה דפרה פ"ג דמייתי הש"ס התם בסוגיא תנן התם שבעת ימים קודם שריפת הפרה וכו' ללישכה שעל פני הבירה וכו' על זה הביאו מסדרי הש"ס פלוגתא דר"י ור"ל כדי לידע מאי בירה] ולמה לא אמרו ר"י ור"ל וכן מסדרי הש"ס דבריהם הרבה במוקדם בפסחים על המשנה מ"ט. וטעמא בעי:

פרק ח

משנה ח

תוי"ט ד"ה **כפורש מן הקבר וכו'. וכתבו התוס' תימא לריב"א דלא מצינו בשום מקום טבילה וכו' מ"מ לטהרת הרגל צריך טבילה וכו'** ע"ש. עוד נוכל לומר דבעי' טבילה מפני שאוכל הקרבן פסח כדין כל מי שהיה אסור לאכול בקדשים וכ"כ רש"י לעיל במשנה צ"א ע"ב אונן טובל וכו' יום אסור ולילה מותר וטבילה בעי וזו אחת מי"א מעלות דחומר בקודש וכו' מתוך שנאסרו עד עכשיו אצריכינהו רבנן טבילה ואע"פ שמחוסר כפורים טבל אתמול וכו' ע"ש וכן הוא לשון הגמרא חגיגה כ"ד ע"ב האונן ומחוסר כפורים וכו' מאי טעמא כיון דעד האידנא הוי אסירי אצרכינהו רבנן טבילה ע"כ. נמצא למידן דאף מחוסר כפורים אע"פ שטבל ביום אתמול אסור לאכול בשמיני שלו כל זמן שלא טבל וק"ו בן בנו של ק"ו הערל אף שמל שיהיה אסור באכילת קדשים כל זמן שלא טבל משום מעשה שעשו רבנן [ובמשנה דחגיגה דתניא האונן ומחוסר כפורים משום רבותא נקטיה דאפילו הנהו בעי טבילה משום מעלה] וראיתי בתוס' חגיגה כ"א ע"א ד"ה האונן וכו' כתבו וגם לא מצינו מחוסר כפרה הוצרך טבילה רק מחוסר כפרה דטומאה אבל בגר לא מצינו ע"ש. ולולי דמסתפינא ה"א דהכא בפסחים מצינו הכי כדאמרן. ובלאו הכי לא זכיתי להבין דבריהם שכתבו שם לעיל בסמוך ועוד דלא מזכיר התם טבילה ע"ש הלא הטעם מבואר דאין צריך להזכיר טבילה משום דאינו גר עד שימול ויטבול כדאיתא התם. ותקנתי בתוס' דחגיגה באורך דבריהם שמה כמה וכמה ענינים ותמצאם בתקוני כלי שרת בס"ד:

פרק ט

משנה א

תוי"ט ד"ה **שגג וכו'. דאיתא בירושלמי וכו' עד כדון כר' עקיבא כלומר דדריש כפל לשון שבא לרבות דר' ישמעאל כלומר דס"ל דברה תורה כלשון בני אדם וכו'** ע"ש. בתקוני כלי שרת כתבתי אהא דאתמר ברכות ל"א ע"ב ונקתה ונזרעה זרע שאם היתה עקרה נפקדת דברי ר' ישמעאל א"ל ר"ע א"כ ילכו כל העקרות וכו' אלא מלמד שאם היתה יולדת בצער וכו' ומסיק הש"ס דלר"ע הא דכתיב אם ראה תראה דברה תורה כלשון בני אדם [ומוכח נמי דלר' ישמעאל לא דברה תורה כלשון ב"א] הרי מסוגיא זו קשה הירושלמי הנ"ל. אמנם דע בסוטה כ"ו איתא מהופך ר"ע לר"י ור"י לר"ע דהכי איתמר שם ונקתה ונזרעה זרע שאם היתה עקרה נפקדת דברי ר"ע אמר לו ר"י א"כ יסתרו כל

העקרות וכו' אלא שאם היתה יולדת בצער וכו' נמצא למידין לר' ישמעאל דס"ל דאם יולדת בצער וכו' ע"כ אם ראה תראה ס"ל לר"י דברה תורה כלשון בני אדם ויהיה זה ממש כשיטת הירושלמי הנ"ל. והנה לא לבד שהסוגיא דברכות הפוכה מסוגיא דסוטה אלא גם בתוס' דסוטה כ"ד. ד"ה ור' יהונתן וכו' כתבו בשלהי דבריהם דר"ע ס"ל דלא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם וה"נ משמע סוגיא דברכות אם ראה תראה דלר' ישמעאל דאמר דברה תורה כלשון בני אדם לר"ע אם ראה מוטב ואם לאו תראה וכו' ע"ש הרי דהיה גירסת תוס' דלא כגירסת שלפנינו בברכות אלא היה גירסתם בפלוגתא דר"י ור"ע כמו שהיא שנויה בסוטה ולפיכך לגירסא זו. ע"כ מסיק הש"ס דלר"י ד"ת אם ראה תראה כלשון בני אדם. איברא במנחות י"ז ע"ב כתבו תוס' ד"ה מאי האכל יאכל וכו' בן עומדין דף ל"א דדריש ר' ישמעאל אם ראה תראה ור"ע קאמר ד"ת כלשון בני אדם וכו' הרי דהיה גירסת תוס' בסוגיא דברכות כמו שהיא לפנינו במקומו. וסתירת האלו. דתניא במנחות נ"ח ע"ב ד"ה ואיכא דאמרי וכו' הודיעו לבני האדם גבורתם בבקיאות בכל מקומות הש"ס בענין סוגי' הפוכות. ואת הסוגיא דברכות וסוטה שזכרתי. לא זכרו שם בכלל אותן ההלכות:

משנה ג

תוי"ט ד"ה **מה בין פסח ראשון לשני וכו' תוספתא כו'** ע"ש. נקטה נפשיה בקצירה למאוד דהרואה משתאה על התוספתא דלא קתני ביקור מאי שייר דהאי שייר דהא בתוספתא תניא דהראשון נשחט בג' כיתות ואין השני בג' כיתות לכן אפרש שיחתן של תוס' שכתבו צ"ה ע"א ד"ה מה בין ראשון לשני בזה"ל בתוספתא קתני נמי הראשון נשחט בג' כיתות ואין השני נשחט בג' כיתות והכא תנא ושייר דשייר נמי ביקור ד' ימים דליתא בשני כדאמרי' בגמ' צ"ו ע"א ובתוס' דלא קתני ביקור אלמא לא קחשיב אלא הנך שנוהגין בפסח לבדו וביקור נוהג נמי בתמיד עכ"ל. וכתבתי בס"ד בחיבור תנא תוספאה בביאורי על התוספתא פסחים' דתניא שם אלו דברים שבין ראשון לשני הראשון בג' כיתות ואין השני בג' כיתות הראשון דוחה את הטומאה ואין השני דוחה את הטומאה הראשון חייבים עליו כרת השני אין חייבין עליו כרת דברי ר' וכו' הראשון טעון חגיגה כו' הראשון נוהג כל שבעה והשני יום אחד. ע"כ. אמור מעתה דהרבה דקחשיב בתוספתא שייר במתני' ולא נקטו תוס' דוקא ביקור. ותו במ"ש תוס' דתוספתא דלא תני ביקור דלא קחשיב וכו' וביקור נוהג נמי בתמיד ע"כ. הלא קחשיב בתוספתא הראשון דוחה את הטומאה וכו' וטומאה בתמיד כמו בפסח דדוחה את הטומאה ה"נ תמיד דוחה את הטומאה ועוד מלבד כל זה הנה ראינו בתוספתא לא קחשיב אחת מכל הנהו דתנן

במשנה כגון איסור בל יראה ושטען הלל באכילתו אלא ע"כ לומר דמה ששייר במתני' תני בברייתא [כמבואר בכמה דוכתי ואפרש אחת מהנה בביצה ו' ע"ב ע"ש פירש"י ותוס' ד"ה וכי תימא] ובכן דברי רבותינו תוס' צריכין פנים ובביאורי תוספתא שם הארכתי עוד ואין כאן מקומו:

משנה ה

תוי"ט ד"ה **ופסח דורות וכו'**. **הרי דלא כתוס' אלא אף בפסח מצרים היה נוהג ג' כיתות כו'** ע"ש. עדיין לא מצאתי היכן כתבו תוס' דבר מזה עד אראה בעיני אבא לאחריתם בס"ד לציין והוי יודע דבתוספתא' תניא להדיא אלו דברים ששוה בהן פסח מצרים כו' בשלש כיתות ופסח דורות כיוצא בו:

משנה ו

תוי"ט ד"ה **ירעה פי' הר"ב דדחייה וכו'** ע"ש. עמ"ש בתשובת ח"צ סי' מ"ה שהשיג על זה: